



AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 4 Issue 04 | pp. 323-331 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

КОРХОНАЛАРДА СОЛИҚ ИМТИЁЗЛАРИНИ ҚЎЛЛАШНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ



Агзамов Авазхон Талгатович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети доценти

Бабаев Шавкат Байрамович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети доценти

Ахроров Зариф Орипович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети Самарқанд филиали доценти

Аннотация. Мазкур мақолада корхоналар фаолиятида солиқ имтиёзларининг аҳамияти методологик таҳлили, солиқ имтиёзлари моҳияти, уларни тақдим этишида солиқ хизматларини ташкил этиши, солиқ хизматларининг устувор йўналишлари келтирилган.

Калит сўзлар: Солиқ, солиқ тизими, солиқ имтиёзлари, солиқдан озод этиши, солиқ юки.

Аннотация. В данной статье представлен методологический анализ значения налоговых льгот в деятельности предприятий, сущности налоговых льгот, организации налоговой службы при их предоставлении, а также приоритетных направлений налогового обслуживания.

Ключевые слова: Налог, налогообложение, услуг, налоговые льготы, освобождение от налогов, налоговая нагрузка.

Abstract. This article presents a methodological analysis of the importance of tax benefits in the activities of enterprises, the essence of tax benefits, the organization of the tax service when providing them, as well as priority areas of tax services.

Keywords: Tax, taxation, tax benefits, tax exemption, tax burden.

1. Кириш

Ҳар қандай давлат унинг хўжалик юритиш тизими қандай бўлишидан қатъий назар, давлат бюджетини даромадлар билан таъминлашда асосий манбалардан бири – бу солиқлар ва солиқсиз тўловлар бўлиб ҳисобланади. Фақат бюджет манфаати нуқтаи-назаридан ўрнатилган солиқларни амал қилиш муддати узоқ вақтни қамраб олмайди. Бу эса муайян даражада солиқ имтиёзларидан фойдаланишни талаб этади.

Шунингдек, республикаимиз Президенти томонидан билдирилган фикрлар диққатга моликдир: “Солиқ юкини камайтириш ҳисобига барчага бир хил адолатли

солиқ режимини жорий этиш, солиқ имтиёзларини босқичма-босқич бекор қилиш лозим. ... Зеро, берилган имтиёз рақобат муҳитига салбий таъсир кўрсатаётганини тадбиркорларнинг ўзлари ҳам эътироф этмоқдалар” [1].

Солиқ имтиёзлари солиқ тўловчиларга солиқ бўйича турли хил энгилликларни беришини, улар вақтинчалик ва доимий, тўлиқ ёки қисман ва бошқа кўринишларда берилишини ифодалайди.

Солиқ тизимида солиқ имтиёзларидан фойдаланишнинг бир қатор объектив ижтимоий-иқтисодий сабаблари мавжуд бўлиб, улар қуйидагилардир:

Биринчидан, бу солиқ тўловчи (юридик ва жисмоний шахс)ларнинг жамиятда тугган мавқеи, ижтимоий ҳолатини турлича эканлиги;

Иккинчидан, давлат иқтисодиётига таъсир этиб, уни тартибга солиш, уни вазифасини амалга оширишда турли хил дастаклардан фойдаланади. Бу дастакларнинг асосийларидан бири бу жамиятдаги баъзи муҳим соҳаларни ёки солиқ тўловчиларнинг фаолиятини рағбатлантириш мақсадида солиқ имтиёзларини кенг қўллашни эътироф этади. Яъни, давлат солиқ имтиёзлари орқали иқтисодиётни самарали ва қулай бошқариш ёки тартибга солиш имкониятига эга бўлади, бундан кўринадики, солиқ имтиёзлари давлатни ўз функция ва вазифаларини юзага чиқарувчи муҳим дастак сифатида намоён бўлади;

Учинчидан, солиқ имтиёзлари қўлланилишининг асосий сабабларидан яна бири бу миллий даромадни қулай, самарали ва оқилона тақсимлашга эришишдан иборатдир. Яъни, бундан солиқлар сифатида бюджетга жалб этилиши лозим бўлган молиявий ресурслар имтиёз бериш туфайли бюджетга жалб этилмасдан солиқ тўловчиларнинг ўзларига мақсадли равишда қолдирилади ва шу орқали солиқ тўловларини бюджетга олиш ва уни яқка қайта тақсимлаш ишларини осонлаштиради.

2. Мавзуга оид адабиётлар шарҳи

В.Г.Пансковнинг фикрича, солиқ имтиёзи – солиқ тўловчиларига бериладиган мақсадли имтиёзли ҳуқуқ ёки иқтисодий, бюджет ва ижтимоий самарадорликни ўрнатиш имкониятига эга бўлган солиқ объекти ва солиқ базасини мақсадли озод этиш [2] деб таъриф берган.

Солиқ имтиёзларининг моҳиятини тўлароқ ёритиш борасида ана шундай турли хил фикрларни келтириш мақсадга мувофиқ [3] [4] [5] [6] [7].

Проф. Қ.А. Яҳёев фикрига кўра, “Солиқ тўловчиларни солиқдан озод этиш, улар тўлайдиган солиқ миқдорини (солиқ базасини) камайтириш ёки солиқ тўлаш шартини энгиллаштириш солиқ имтиёзидир” [8] деб таърифлаган бўлса, унда иқтисодчи Ш.Гатауллин ушбу масалага тўхталиб ўтиб, солиқ имтиёзлари амалдаги қонунларга мувофиқ равишда солиқлардан тўлиқ ёки қисман озод қилишдир (скидкалар, чегириб ташлашлар ва ҳ.к.) [9] деган фикрни илгари сурган.

Юқоридаги фикрларда иқтисодчи олимларнинг фикрларини бир неча таърифий қарашларига тўқнаш келиш ҳолатлари мавжуд, яъни “солиқдан озод этиш”, “солиқ миқдорини (солиқ базасини) камайтириш”, “солиқ тўлов шартини энгиллаштириш”, “солиқлардан тўлиқ озод қилиш”, “солиқлардан қисман озод

қилиш”, “солиқ мажбуриятлари ҳажмини тўлиқ ёки қисман қисқартириш” каби ўзига хос иборали ҳолатлар шулар жумласидандир.

3. Тадқиқот методологияси

Тадқиқот жараёнида солиқ имтиёзларини тақдим этишбўйича илмий тадқиқотлар ўрганилди. Мақолани шакллантириш жараёнида кузатиш ва танлаб олиш, илмий-назарий, эмпирик кузатув усуллардан фойдаланилган. Тадқиқот натижаларининг ишончилиги тадқиқотда қўлланилган хорижий ва миллий расмий манбалардан фойдаланилгани билан изоҳланади.

4. Таҳлил ва натижалар

Бизнинг фикримизча, бундай терминларни қўллаш солиқ тўловчиларга нисбатан ҳатто чекланган имтиёзлар яратиб бериш ўта қийин. Имтиёзларни турли терминлар орқали мазмун-моҳиятини илмий нуқтаи-назардан асосланган деб ҳам бўлмайди. Қайд этилган терминлар бир йўналишдан фаолият кўрсатиб келаётган корхоналарга нисбатан боқимандалик кайфиятини келтириб чиқариши мумкин. Рақобат муҳити ва уни кучайтириш, солиқ имтиёзларисиз шакллантирилиши лозим. Солиқ амал қилган муносабатларда камчилик ҳам мавжуд бўлиши мумкин. Яъни, солиқларни белгилашда ниманидир эътиборга олишмаслиги солиқ имтиёзини юзага келтириш омили бўлиб қолиши мумкин. Бошқача қилиб айтганда, солиқ муносабатларидаги бўшлиқни солиқ имтиёзлари орқали тўлдириш мумкин бўлмоқда. Аммо бундай бўшлиқни юзага келтирмаслик учун солиқ тўловларини иқтисодий чегарасини оқилона илмий асослаш талаб этилмоқда.

Бизнинг фикримизча, ҳозирги кунда ҳар қандай зарар амал қилиб келаётган имтиёзлар билан боғлиқ бўлса, унда кўринадиган зарар (фоиз кўринишида) бюджетдан қоплаб берилиши мақсадга мувофиқдир. Шундай қилиб имтиёзларни солиқ тўловчиларни у ёки бу харажатларига ёки бошқа омилларига кўра тақдим этиш (ўрнатиш) таъқиқланиши зарур. Барча солиқ тўловчилар бир хил имкониятга эга бўлишлари лозим. А.Темур “Тузуқлари” да ҳам “Солиқлар давлатнинг иқтисодий таянчи ва намоён бўлишидир” [10] деб бежиз айтилмаган.

Шунингдек, Темур тузуқларида берилган солиққа тортиш тамойилларига назар ташлайдиган бўлсақ, уларнинг асосини ҳам солиққа тортишда яратиладиган қулайликларга эътибор катта. Унга мувофиқ, солиқ тўловчилардан солиқларни аралаш ундиришга диққат қаратилган, “Темур тузуқлари” да келтирилишича, “...кимки бирон саҳрони обод қилса, ёки ҳовуз қурса, ё бирон боғ кўтарса ёхуд бирон ҳароб бўлиб ётган ерни обод қилса, биринчи йили ундан ҳеч нарса олинмасин, иккинчи йили раият ўз розилиги билан берганини олсинлар, учинчи йили эса солиқ қонун-қоидасига мувофиқ хирож йиғилсин” [10]. Бундан кўринадиги, солиқлар бевосита хазинани иқтисодий қудратига боғлиқ бўлиб, унда солиқлар доимо уни тўловчиларини ҳимоя этган, улар манфаатларига хизмат қилган. Яъни солиқ тўловларидан озод этилсин деб айтиш, бу ҳали имтиёз эмас. Балким, хазинага олинмаган маблағ солиқ тўловчини ихтиёрига кўра жамият манфаатлари йўлига сарфланган. Давлатнинг қудратини ошиши ҳам айнан шу ҳолатни юзага келтириши билан боғлиқдир. Биз томондан берилган фикрлар ва мунозараларни юзага

келтириб чиқариши мумкин, бунга ишончимиз комил. Бунда мунозараларга акс бўлувчи ўндан ортиқ юқорида келтирилган терминларга ҳам изоҳ бериб ўтиш ҳар қандай ҳолатда ҳам мунозаралардан четда қолмаслик ва эътиборга олиш лозим. Аммо уни урдасидан чиқиши кўп қиррали изланиш ишларини талаб этади.

Шу билан бирга, жамиятжа солиқ имтиёзларини қўлланилиши бўйича муносабат аниқ эмас. Ушбу солиқ элементининг ташқи жозибаси ҳам давлат, ҳам тадбиркорлик учун ҳам, умуман иқтисодиёт учун ҳам жиддий муаммоларни кўринмас қилиб қўймоқда.

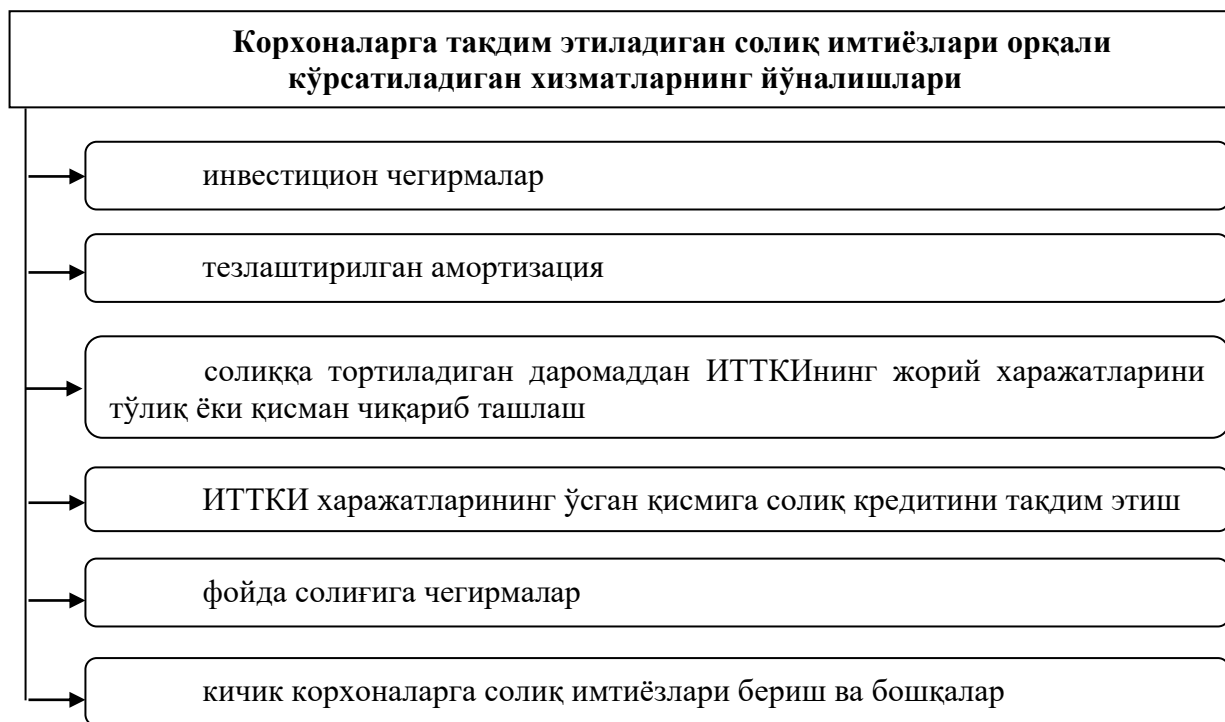
Солиқлар ва йиғимлар бўйича кўп миқдорда имтиёзлар мавжудлиги тўловчиларни тенгсиз ҳолатга келтириб, баъзиларини имтиёзлар беришга мажбур қилади ва давлат учун зарарларни қоплаш учун солиқ ставкаларини оширади [11].

Шундай қилиб, амалдаги “имтиёз” ва унга тенглаштирилган терминлардан солиқ тўловчиларни чеклаш лозим ва улар ўрнига амалдаги ҳолатдан келиб чиқиб, қўрилган зарарлар асосланса, унда уларни бюджетдан қоплаб берилиши солиқ тўловларини оптималлаштиришга имконият яратиб берган бўлар эди.

Ҳозирги кунда ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник янгилаш ва диверсификация қилиш инновацион технологияларни кенг жорий этишни ва бу борада янги марраларга чиқишни таъминлашнинг ишончли йўли солиқ имтиёзларини тақдим этиш бўйича кўрсатиладиган хизматлар сифатини такомиллаштириш замонавий йўналиш сифатида қаралмоғи муҳимдир. Бошқача қилиб айтганда, солиқ имтиёзларини тақдим этиш бўйича солиқ хизматларини, энг аввало шу куннинг талабларидан келиб чиққан ҳолда ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник янгилаш ва диверсификация қилиш ҳамда инновацион технологияларни кенг жорий этиш мақсадларига хизмат қилмоғи лозим.

Бундай вазифани нафақат илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишлари (ИТТКИ)сиз амалга ошириш, балки мамлакатимизда инновация соҳаларини устувор ва барқарор даражада давлат томонидан қўллаб-қувватлаш талаб этилади. Уларни молиявий-иқтисодий методларга таянган ҳолда, яъни солиққа тортиш ва солиқ имтиёзлари орқали қўллаб-қувватлаш эса шак-шубҳасиз, муҳимдир. Жаҳон амалиётининг кўрсатишича, ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник янгилаш ва диверсификация қилиш инновацион технологияларни кенг жорий этишни давлат томонидан рағбатлантиришни бевосита ва билвосита йўллари тақдим этиш хизматлари ёрдамида амалга оширилиши муҳимдир. Юқоридаги жараёнлар тегишли ташкилотлар ва дастурларни молиялаштириш орқали ресурсларни ажратиш йўли билан амалга оширилса, бу тўғридан-тўғри (бевосита) рағбатлантириш хизматларини тақдим этилишини ифодалайди. Улар тўғридан-тўғри бюджетдан молиялаштиришни ва бюджет субсидияларини тақдим этиш билан боғлиқ хизматларини кўрсатилишини ўз ичига қамраб олади.

Корхоналарда ишлаб чиқаришни модернизациялаш, техник янгилаш ва диверсификация қилиш, инновацион технологияларни кенг жорий этишни эгри (билвосита) рағбатлантириш бўйича тақдим этиладиган солиқ хизматлари асосан солиқ имтиёзлари орқали амалга оширилади (чизма).



Чизма. Корхоналарга тақдим этилаётган солиқ имтиёзлари орқали кўрсатиладиган хизматлар

Корхоналар фаолиятини солиқлар орқали рағбатлантиришда солиқ имтиёзларини конкрет турларини тақдим этиш механизмларини аниқлашда қуйидагиларни ҳисобга олиш зарур:

— солиқ имтиёзлари олиш ҳуқуқини берувчи хизматларни ИТТКИнинг аниқ турлари ва уларга қилинган харажатларнинг минимал ҳажмлари;

— тақдим этилаётган солиқ имтиёзлари бўйича хизматлар корxonанинг ўлчами, минтақа, тармоқ, ишлаб чиқариш тури, ишлаб чиқариш технологияси, солиқ кредити фоиз ставкасининг даражаси, солиқ имтиёзларининг юқори чегараси (фоиз ставкаларининг даражаси ёки абсолют ўлчами).

Мамлакатимизда ИТТКИ соҳасида фаолият олиб бораётган корхоналарни солиққа тортишда қуйидаги солиқ имтиёзларини давлат томонидан тақдим этиш бўйича хизматлар кўрсатиб келинмоқда.

Корхоналарнинг фаолият йўналишидан келиб чиқиб, солиқ имтиёзлари маълум даражада илм-фан ривожига ўзининг ижобий таъсирини кўрсатиб келмоқда. Бироқ, ҳозирги шароитда уларни етарли даражада деб бўлмайди. Юқоридаги фикрлардан келиб чиқиб, қуйидагиларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

1. Инновацион фаолият даражасини ҳисобга олган ҳолда, фойдадан тўланадиган солиқ тўловинини камайтириш йўли билан ИТТКИни эгри (билвосита) рағбатлантириш бўйича имтиёзлар тақдим этиш зарур. Бунда инновацион фаолият даражаси қанча юқори бўлса, тегишли корхоналарга шунча кўп солиқ имтиёзларини тақдим этиш лозим. Ушбу корхоналарда ишлаб чиқараётган маҳсулотга барқарор талаб мавжуд бўлиши ҳамда ИТТКИнинг натижалари, мос

равишда давлат томонидан солиқ имтиёзларини тақдим этилишига лойиқ бўлиши лозим.

2. Солиқ базасининг миқдорини ҳисоблашда ИТТКИни ўтказиш учун қўлланилиши мумкин бўлган тезлаштирилган амортизация учун уларга қилинган жорий харажатларни ўтказишда давлат қонуний жиҳатдан ва амалда (ҳақиқатда) солиқ имтиёзларини тақдим этиш хизматларини кўрсатиш лозим. Айтиш жоизки, бунда инвестициялар бўйича тақдим этиладиган солиқ имтиёзларини, кўп ҳолларда, инвестицион солиқ чегирмалари (инвестицион солиқ кредити) кўринишида тақдим этиш алоҳида аҳамият касб этиши мумкин. Бундай чегирма ҳисобланган фойда солиғи суммасидан чиқариб ташланади. Корхоналарда солиқ имтиёзларини тақдим этишнинг бундай шакли ҳисоблаш техникаларига, илмий жиҳозларга, янги машина ва асбоб-ускуналарга ўз маблағлари ҳисобидан капитал қўйилмаларни кенгайтиришни рағбатлантирилишини таъминлаш билан боғлиқ хизматларни юзага келтиради. Шу боис чегирмаларнинг даражасини (кўламини, ўлчамини) асбоб-ускуналарнинг турлари ва уларнинг хизмат муддатларини ҳисобга олган ҳолда табақалаштириш бўйича маслаҳат хизматларини солиқ идоралари томонидан кўрсатилиши муҳимдир. Бунда янги асбоб-ускуналар бўйича чегирма олиш ҳуқуқини сотиб олинган йил учун эмас, балки уларни ишлаб чиқаришга жорий қилинган йили учун бериш юқоридагиларнинг тезроқ ўзлаштирилишини рағбатлантириш бўйича имкониятлар яратади.

Инвестицион солиқ чегирмаси мамлакатимизда ИТТКИни амалга оширувчи корхона (ташкилот ва муассаса)ларни давлат томонидан субсидиялаштиришнинг асосий каналларидан бирига айланиши таъминлаш лозим. Хусусан, бундай тартибни энергия ресурсларини тежаш мақсадида ҳам жорий этиш ўзига хос тақдим этиладиган хизмат кўрсатиш маъносига эга. Чунки иқтисодий модернизиациялаш, рақобатдошликни кучайтириш, аҳоли фаровонлигини ошириш кўп жиҳатдан мавжуд ресурслардан, яъни, электр ва энергия ресурсларидан тежамли фойдаланиши билан боғлиқ. Шу боис, энергиянинг муқобил турларидан фойдаланишни, энергетика соҳасида янги технологияларни қўллашни рағбатлантириш турларини тақдим этилишини талаб этади. Шунингдек, бундай чегирмаларнинг даражаларини ташкилотларнинг жойлашувига боғлиқ равишда ўрнатиш бўйича хизматларни тақдим этиш ҳам ижобий самара бериши мумкин.

3. Ишлаб чиқаришни техник жиҳатдан қайта қуроллантиришни амалга оширувчи корхоналарни асбоб-ускуналар ва дастгоҳлар билан жиҳозланишини солиқ имтиёзларини тақдим этиш орқали рағбатлантириши ҳам зарур. Бундай хўжалик юритувчи субъектларга қуйидаги солиқ имтиёзларини тақдим этиш хизматларидан бирини танлаш ҳуқуқи берилмоғи лозим: тезлаштирилган амортизация методини қўллаш ёки инвестицион чегирмалардан фойдаланиш имкониятини тақдим этиш. Ҳозирги шароитда бундай корхона (ташкилот)ларга, шунингдек, шу йилда сотиб олинган замонавий асбоб-ускуналар ва дастгоҳларнинг умумий қийматидан маълум бир фоиз миқдорида тўланиши лозим бўлган солиқ суммаларини камайтириш ҳуқуқини бериш ҳам мақсадга мувофиқ.

4. Айтиш жоизки, махсус рағбатлантирувчи солиқ чегирмаларини тақдим этиш механизмларини жорий этиш имкониятини ҳам кўриб чиқиш ўринли.

Бундай чегирмани аниқлашда қуйидагиларга эътибор қаратилиши муҳимдир: дастлаб, жорий йилда ИТТКИга корхона томонидан қўшимча сарф қилинган харажатларнинг олдинги йилдаги ёки жорий йилдаги даражасидан ўсган қисмини аниқлаш, сўнг эса шу ўсган сумманинг маълум бир қисмини аниқлаш ва уни корхонанинг фойдасидан олинадиган солиқнинг умумий суммасидан чегаришга ва бундай чегирманинг миқдори (суммаси) маълум омиллар таъсирида ўзгариши ҳам мумкин.

Юқорида таклиф қилинаётган тартибда ИТТКИ ҳажмининг ўсган қисмига боғлиқ равишда тақдим этиладиган солиқ кредити шаклидаги чегирма илмий изланишларни рағбатлантиришнинг бошқа шакллариغا нисбатан давлат бюджети учун самарали бўлиб ҳисобланади. Амалда бундай тартиб бюджет даромадига солиқ тушумларининг камайишига олиб келмайди. Шунинг учун ҳам, бундай корхона (ташкилот)ларга қўшимча маблағ сарфлаётган ҳамда илгари тадқиқотчилик учун тақдим этилаётган кредитдан фойдаланмаган корхона (ташкилот)ларга қўшимча солиқ имтиёзларини тақдим этиш ҳам кўзда тутилиши мумкин.

5. Илмий-тадқиқот институтлари ва олий ўқув юртларидаги тадқиқотларни молиялаштиришни рағбатлантириши бўйича имтиёзлар тақдим этиш зарур. Бунга эришиш учун шундай ижрочилар билан ИТТКИни амалга ошириш борасида шартнома тuzган хўжалик юритувчи субъектларнинг фойдасидан олинадиган солиққа нисбатан чегирмани қўллаш бўйича имтиёзлар тақдим этиш. Бундай субъектлар томонидан илмий тадқиқот институтлари ва олий ўқув юртларига илмий асбоб-ускуналар бўйича грантлар тақдим этилса, унда уларга нисбатан берилиши лозим бўлган солиқ имтиёзларининг доирасини кенгайтириш муҳимдир.

6. Илмий-тадқиқот ишларини амалга оширувчи венчур компанияларини рағбатлантириш учун уларга нисбатан капиталнинг ўсган қисмидан олинадиган солиқ ставкасини пасайтириш бўйича имтиёзлар тақдим этиш, бунда фан сифими юқори бўлган хўжалик юритувчи субъектларни солиққа тортишда уларнинг даромадларига ҳам солиқ имтиёзларини тақдим этиш ҳам зарур. Бундай имтиёзлар корхоналар томонидан олинадиган даромадларга нисбатан ҳам тақдим этилиши истиқболда ўз самарасини бериши мумкин.

7. Амалда солиқ имтиёзларини тақдим этиш хизматларини кучайтирилишини инновацион соҳани ривожлантиришни рағбатлантириш йўналишида такомиллаштириш уларни оптималлаштиришнинг муҳим йўналиши сифатида қаралмоғи лозим. Бунда таъкидлаш жоизки, инновацион жараёнлар юқори даражадаги ноаниқликлар билан боғланганлигини эътиборга олган ҳолда ИТТКИни рағбатлантириш тизимини солиқ имтиёзлари тақдим этиш орқали такомиллаштиришнинг ўзига хос йўналишларда амалга оширилиши муҳимдир.

Ўзбекистонда амал қилаётган солиқ имтиёзлари тадбиркорликни қўллаб-қувватлашга, айрим ижтимоий масалаларни ҳал этишга қаратилган, бироқ айрим иқтисодчи олимлар имтиёзларнинг салбий жиҳатларини мавжудлигини ҳам таъкидлашади. Яъни солиқларга имтиёз бериш тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлаш билан бирга, тадбиркорларни солиқдан қочиб қолиш йўлларини ҳам

очиши, шунингдек, солиқ имтиёзларини хизмат кўрсатувчиларни лоқайдликка, боқимандалик кайфиятига тушиб қолишига сабаб бўлиши мумкин.

Корхоналарда солиқ имтиёзлари тўлиқ амал қилиши учун бозор иқтисодиёти механизми асослари тўғри йўлга қўйилган бўлиши лозим. Биринчи навбатда, корхоналарнинг имкониятларини кучайтириш зарур. Айнан мана шу мақсадда солиқ тўловчиларга имтиёзлар билан таъсир кўрсатибгина қолмай, балки солиқ юкини пасайтириш, солиқ базасини тартибга солиш каби тадбирларни параллел йўналишда олиб бориш лозим. Солиқ имтиёзларининг берилиш тартиби биринчи навбатда, мамлакатимиздаги мавжуд вазиятдан келиб чиққан ҳолда амалга оширилиши, яъни янги технологияларни жорий этиш, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишни кенгайтириш ва техник қайта қуроолантиришга қаратилган имтиёзлар устувор аҳамият касб этиши керак.

5. Хулоса ва таклифлар

Амалда солиқ имтиёзларини тақдим этиш хизматларини кучайтирилишини инновацион соҳани ривожлантиришни рағбатлантириш йўналишида такомиллаштириш уларни оптималлаштиришнинг муҳим йўналиши сифатида қаралмоғи лозим. Бунда таъкидлаш жоизки, инновацион жараёнлар юқори даражадаги ноаниқликлар билан боғланганлигини эътиборга олган ҳолда илмий-тадқиқот ва тажриба конструкторлик ишларини рағбатлантириш тизимини солиқ имтиёзлари тақдим этиш орқали такомиллаштиришнинг ўзига хос йўналишларда амалга оширилиши муҳимдир.

Биринчидан, корхона (ташкilot)лар ўз-ўзини молиялаштириш ҳажмларининг ўсишига ва инновацияларга, инвестициялашга рағбатни кучайтиришга йўналтирилган чора-тадбирлардан фойдаланиш (хусусан, солиқ суммаларини камайтириш, солиқ чегирмаларини жорий этиш, амортизацион имтиёзларни қўллаш ва ҳ.к.);

Иккинчидан, хўжалик юритувчи субъектларнинг молиялаштиришнинг ташқи манбаларини тақдим этилишини енгиллаштириш. Бунда давлат кафолатлари, кредитларни суғурталаш, имтиёзли субсидиялаштириш ва ҳ.к. хизматларни тақдим этилишини давлат томонидан қўллаб-қувватлашни таъминлаш;

Учинчидан, янги молиявий инструментлардан фойдаланиш усулларини тақдим этиш ва бу борада давлатнинг ролини ошириш;

Тўртинчидан, молиялаштиришнинг ноанъанавий манбаларидан ва шунингдек, хусусий шахсларнинг маблағларидан фойдаланишни кенг йўлга қўйишга ва бундай жараёнлардаги рискларни давлат томонидан ҳимояланишини таъминлаш;

Бешинчидан, имтиёзли хорижий капитални жалб қилиш ва бошқалар.

Солиқ имтиёзларини ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник янгилаш ва диверсификация қилиш, инновацион технологияларни кенг жорий этиш йўналишида такомиллаштириш - уларни оптималлаштиришнинг асосий замонавий йўналиши эканлигини назарда тутиб, бу борада юқорида ишлаб чиқилган илмий таклиф ва амалий тавсиялар мамлакатимизда рақобатдошликни таъминлаш учун ишлаб чиқаришни техник ва технологик янгилаш бўйича катта ва

кичик лойиҳаларни излаш, бунинг учун зарур маблағ ва манбаларни топиш долзарб аҳамият касб этмоқда. Шу боис солиқ имтиёзларини тақдим этиш хизматларини давлат томонидан тартиблаштирилиши масаласини айнан шу йўналишда такомиллаштириш ҳозирги пайтда бутун дунё мамлакатлари, жумладан, мамлакатимиз олдида турган ижтимоий-иқтисодий ривожланиш стратегиясини асосий йўналишларини белгилашда муҳим чоралардан бири сифатида эътироф этилиши лозим.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. 2019 йилда мамлакатимизни ривожлантиришнинг энг муҳим устувор вазифалари тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Парламентга Мурожаатномаси. 2018 йил 28 декабрь
2. Пансков В. Г. О некоторых теоретических аспектах содержания понятия «налоговая льгота» // Финансы и кредит. 2014. № 4 (580). С. 48–52.
3. Зайналов Ж.Р. Влияние налоговых льгот на развитие конкуренции на рынке инноваций. //Глобальные проблемы модернизации национальной экономики материалы VI Международной научно-практической конференции (очно-заочной): в 2 частях. 2017 Издательство: Тамбовский государственный университет имени Г.Р. Державина (Тамбов). 26-28 апреля 2017 г. - 346-354. <https://elibrary.ru/item.asp?id=29283313>;
4. Маликов Т.С. Солиқ имтиёзлари хусусида баъзи мулоҳазалар // “Солиқ тизимини такомиллаштириш йўналишлари” мавзусидаги Республика илмий-амалий конференцияси материаллари, ТМИ, ЎЗМУ. 2011 йил 26 февраль. – Т., 2011, 28-б.
5. Тошматов Ш.А. Корхоналарни ривожлантиришда солиқлар роли. – Т.: Fan va texnologiya, 2008. – 204 б.
6. Тошмуродова Б. Солиқлар воситасида иқтисодийни бошқариш механизми. – Т.: Янги аср авлоди, 2002. – 128 б.
7. Юлдашев О.Т. Ўзбекистон республикасида солиқ имтиёзларини такомиллаштириш йўналишлари и.ф.н. диссертацияси. - Т., 2011. - 22 б. ва бошқ.
8. Яхёев Қ.А. Солиққа тортиш назарияси ва амалиёти. – Т.: Гафур Ғулом, 2003.
9. Гатауллин Ш. Солиқлар ва солиққа тортиш. – Т., 1996. – 74-б.
10. Темур тузуклари. – Т., 1993. – 98-б.
11. Горский И. В. О налоговом регулировании, налоговых льготах и функциях (историко-методологический аспект) // Экономика. Налоги. Право. Изд. Финансовый университет при Правительстве Российской Федерации. 2014, № 3. С. 17-22.

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-4.0 International License (CC - BY 4.0)

